

دکتر محمود فاضل

مدارس قدیم مشهد

-۷-

مدرسه عباسقلی خان

یکی از ابنیه عهد صفوی مدرسه عباسقلیخان است . این مدرسه در حاشیه جنوبی خیابان صفوی (پائین خیابان) واقع است . همانطور که از کتیبه های مدرسه پیداست ، بانی آن عباسقلی خان ، بیگلربیگی کل خراسان بود ، که آنرا در سال ۱۰۷۷ هـ ساخته این مدرسه دارای ۱۰۴ اطاق است که در چهار طرف ساخته شده ، اطاقها دو طبقه است ، جلو هر حجره ای ایوانی

نمای داخلی قسمتی از مدرسه عباسقلی خان

دارد ، و کلاً ۲۵۰ طلبه در آن سکونت دارند که اکثر آنها خاوری (بربری) هستند ؛ و بتحصيل علوم دینی اشتغال دارند ، مدرسين اين مدرسه عبارتند از آقای شيخ رجب علی نجفی ، مدرس کتابهای سیوطی ، مغنی ، مطول . و آقای غلامی که کتاب مطول را تدریس مینمایند.

این مدرسه دارای چهار ایوان است ، نمای ظاهری مزین یکاشی و اطراف محراب و پیشانی ایوانهایش دارای کتیبه ها ایست که اکثر آنها ریخته ...

در پیشانی درب ورودی این مدرسه فرمان شاه سلیمان صفوی برای عباسقلیخان بخت نستعلیق نوشته شده که متن آن بدین قرار است :

المکله حکم جهانمطاع شد آنکه ایالت و شوکت پناه
حشمت و جلالت دستگاہ عالیجاه امیر الامراء العظام نظاماً لایالۃ
والشوکه والعز والاقبال عباسقلیخان غلامزاده قدیمی و دولتمخواه
صمیمی ، بیگلر بیگی کل خراسان بمنایت شاهانه مفتخر و سرافراز گشته
بداند که عریضه ای که در اینوقت مصحوب وزارت و رفعت و معالی
پناه عزت و عوالی و کمالات دستگاہ آصفی کمالاً للوزارة و الرفعة
والعز و المعالی میرزا سعدالدین محمد وزیر سرکار خود بدرگاہ
مغلی فرستاده استدعا نموده بود که مالوجهات محال ملکي آنعالیجاه
را که وقف مدرسه محدثه خود نموده بسپور غالی آنعالیجاه مقرر
فرمائیم بنظر کیهان اثر رسانید ، عنایت شاهانه درباره آنعالیجاه
از ابتدای چهارماه قوی ثیل مالوجهات ملکي محال مزبور را به
سپور غال ابدی واحسان سرمدی بمالیهجاه شفقت و مرحمت فرمودیم
بتوجهات شاهانه مشتمل باشد ، تحریراً شهر جمادی الاولی -

سنه ۱۰۷۷ .

روزی که به این اشرف احکام سرافراز

عباس قلسی گشت ز لطف شه ایران

معلوم شد این نکته که در عالم اخلاص

بر تارک موری فکند سایه سلیمان

زان خدمت تحریر به کاتب نپسندید

خود بر ورق دیده رقم کرد بمزگان

در دوره محراب این مدرسه آیه الکرسی نوشته شده ولی اکثر آن

ریخته شده .

کتیبه سر در به خط ثلث و کاشی معرق بوده و اکنون که تمام آنها

ریخته شده .

در پیشانی همین ایوان (ایوان مسجد) ، بکاشی معرق بخط زرد

نوشته شده :

فی ایام دولة السلطان الاعظم و الخاقان المعظم صاحب

الحشمة السليمانيه والشوكة الاسكندرية السلطان بن السلطان ابوالمظفر

شاه سليمان الصفوي الموسوي الحسيني بهادر خان خلدالله تعالى

بميامن دولة

کتبه محمد رحيم ۱۰۷۷

این مدرسه با این که از نظر درآمد و موقوفات شاید دومین مدرسه

مشهد مقدس باشد ولی بر اثر بی توجهی اولیاء امور تمام آثار هنری هنرمندان

ایرانی آن ویران شده و خود مدرسه نیز قسمتهای زیادیش مخروبه است .

اکنون بفهرست ذیل توجه فرمائید :

۱- نام	مدرسه عباسقلیخان
۲- محل	مشهد مقدس ، پائین خیابان .
۳- واقف	عباسقلیخان
۴- تاریخ بنا	۱۰۷۷ هجری
۵- مساحت زیربنا	۸ × ۲۴ متر مربع
۶- مساحت صحن	۱۶ × ۲۴ ، ،
۷- متصدی	بعلت اختلاف میان ورثه عباسقلی خان اکنون در تصرف اوقاف خراسان است.

- ۸- رقیبات موقوفه حمام، بازارچه عباسقلیخان، داکین، پاساژ، منزل و غیره.
- ۹- میزان درآمد سالانه ۲۴۴۰۷۲ ریال
- ۱۰- نوع مصرف حقوق طلاب، خادم و تنظیف و روشنایی.
- ۱۱- تعداد حجرات ۱۰۴ اطاق
- ۱۲- تعداد طلاب ۲۵۰ نفر
- ۱۳- مواد درسی ادبیات غرب، منطق، فقه و اصول.
- ۱۴- حقوق ماهانه طلاب هیچ.

کتابخانه‌های مشهد

- ۵ -

کتابخانه مدرسه عباسقلی خان

این کتابخانه در سال ۱۳۳۴ شمسی وسیله حجة الاسلام جناب آقای حاج سید حسن محدث تأسیس شده. کتب اولیه آن عبارت بوده از کتابهایی که وسیله مرحوم سید علی بهشتی وقف شده بود و تدریجاً بر آن اضافه شده، تا اکنون که حدود یک هزار و پانصد جلد کتاب دارد در زمینه علوم اسلامی بزبان فارسی و عربی، از آن میان حدود ۳۰ جلد آن خطی و بقیه چاپی می باشند.

این کتابخانه در اطاق ایوان غربی مدرسه واقع است و حدود ۴ × ۹ متر مربع مساحت دارد، کتابها در قفسه‌های چوبی بترتیب خاص خود چیده شده و دو میز مطالعه و چند صندلی دارد و از ساعت ۸ صبح تا ۱۲ باز است در بین ساعات مذکور همیشه مراجعه کننده دارد، این کتابخانه فاقد هر گونه روش کتابداری است، کتابدار نیز هیچگونه حقوقی از این بابت دریافت نمیدارد، فقط بمنظور جلب رضایت پروردگار این عمل را بعهد گرفته. نگارنده، کتب خطی این مدرسه را فهرست کرده، که اکنون فهرست اجمالی آنرا خواهید دید.

۱- اصلاح العمل سید مجاهد

۲- تظلم الزهراء

۳- تعلیقات بر معالم الاصول

- ۴- تفسیر قرآن کریم ، فارسی
- ۵- تفسیر ، عربی
- ۶- تهذیب الاحکام .
- ۷- ، ،
- ۸- حدیقه الشیعه
- ۹- حیات القلوب
- ۱۰- ترجمه قطب شاهی ۱۰۸۱ هـ
- ۱۱- زاد المعاد
- ۱۲- شرایع
- ۱۳- شرح لمعه
- ۱۴- شرح قاموس
- ۱۵- ، لمعه
- ۱۶- ، هدایه میبیدی
- ۱۷- ، ،
- ۱۸- شرح لمعه
- ۱۹- شرح و ترجمه نهج البلاغه از علی بن حسن زواری
- ۲۰- ربیع المعجزات اثر شکارگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- ۲۱- صحاح اللغة
- ۲۲- فصول در علم اصول
- ۲۳- کشف الغراب در تعریض زمان در اواخر قاجاریه نگاشته شده .
- ۲۴- مطول
- ۲۵- مفاتیح فیض
- ۲۶- کتاب در صرف
- ۲۷- مجموعه دو رساله
- ۲۸- مجموعه دعائی تحریر ۱۲۷۸ هـ
- ۲۹- مجموعه دو رساله در مقتل
- ۳۰- درة الفرید فی التجوید از حافظ کلان